

УДК 340.143, 159.9

А- 43

Рекомендовано до друку Науково-методичною радою ВНПЗ «Дніпровського гуманітарного університету» від 08.02.2024 р. (протокол № 5)

А-43 Актуальні проблеми юриспруденції та психології: матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпро, 15 грудня 2023 р.). Дніпро: ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет», 2023. 218 с.

Збірник конференції містить матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми юриспруденції та психології» (15.12.2023), у роботі якої взяли участь здобувачі вищої освіти першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти закладів вищої освіти України.

Матеріали науково-практичної конференції надруковані в авторській редакції.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

докт. юрид. наук, проф. **Олег КИРИЧЕНКО** (*голова*); канд. юрид. наук, доц. **Тетяна ЛЕЖНЄВА** (*заст. голови*); **Андрій МІРОШНИК** (*секретар*); канд. юрид. наук **Сергій ДУБОВ**, докт. юрид. наук, проф. **Вадим НЕГОДЧЕНКО**, докт. юрид. наук, доц. **Сергій ПЕНЬКОВ**, канд. псих. наук, доц. **Людмила ПРІСНЯКОВА**, докт. псих. наук, доц. **Олександр САМОЙЛОВ**

© ВНПЗ ДГУ, 2023

© Автори, 2023

поширенням відомостей, які порочать честь, гідність чи ділову репутацію або завдають шкоди інтересам цих осіб.

З огляду на вищезазначене, на нашу думку, не потрібно протиставляти запроваджені зміни до Кримінального кодексу України встановленню цензури в Україні, обмеженню контролю за професійною діяльністю посадових осіб, свободі слова чи вираження поглядів, оскільки публічний характер як самих органів – суб'єктів владних повноважень, так і їх посадових осіб вимагає постійного оприлюднення певної інформації (*включаючи і сферу отримання туристичних послуг чи туристичного продукту*) для формування громадської думки про довіру до влади та підтримку її авторитету у суспільстві.

Зрозуміло, що зазначена тема не може бути висвітлені в аспекті та межах однієї публікації, потребує свого більш детального та поглибленого вивчення за окресленими напрямами наукових досліджень.

Ткаченко Альбіна Олександрівна

викладач кафедри права

Дніпровського гуманітарного університету

Науковий керівник:

Ткаченко Павло Ігорович

аспірант кафедри кримінально-правових дисциплін

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ,

член Асоціації правників України

НАПРЯМКИ СПЕЦІАЛЬНО-КРИМІНОЛОГІЧНОГО ЗАПОБІГАННЯ САМОВІЛЬНОМУ ЗАЛИШЕННЮ ВІЙСЬКОВОЇ ЧАСТИНИ АБО МІСЦЯ СЛУЖБИ

Історія неодноразово показувала, що в часи ведення активних бойових дій у збройних силах істотно зростає кількість злочинів проти порядку проходження військової служби. Така тенденція властива також Збройним Силам України, Національній гвардії України та іншим військовим формуванням, які утворено відповідно до законів України, в цей непростий час. Слід відмітити, що самовільне залишення військової частини або місця служби – стаття 407 Кримінального кодексу України, можна виділити серед інших військових злочинів, як особливо небезпечне. Це пояснюється декількома причинами, зокрема такими:

– під час учинення наноситься пряма шкода особовому складу військового формування;

– їх скоєння наносить шкоду бойовому духу інших військовослужбовців;

– заходи, спрямовані на розшук «утікачів», потребують виділення додаткових ресурсів;

– зазначені злочинні діяння часто супроводжуються вчиненням інших, зазвичай насильницьких, злочинів тощо [1, с. 532; 2, с. 40].

Досліджуючи кримінологічну характеристику самовільного залишення військової частини або місця служби, неможливо оминати увагою заходи запобігання, які є ключовим результатом кримінологічного дослідження, покликаним зменшити або усунути проблему поширення кримінально караних діянь, які вчиняються військовослужбовцями.

Вітчизняний учений-кримінолог А. Ф. Зелінський запобігання злочинності розглядає, як систему заходів, які застосовуються суспільством із метою стримання зростання злочинності та зниження її реального рівня шляхом усунення й нейтралізації причин та умов, що їй сприяють, а також припинення та запобігання конкретним кримінальним правопорушенням [3, с. 140]. Водночас професор В. В. Голіна під профілактикою злочинності розуміє сукупність заходів, які вживаються уповноваженими суб'єктами з метою нейтралізації, обмеження чи блокування впливу причин та умов, які детермінують злочинну поведінку [4, с. 12].

Досліджуючи питання запобігання самовільному залишенню військової частини або місця служби, ми раніше зазначали про необхідність розуміння, що йдеться безпосередньо про запобігання військовому злочину, звідси випливають специфічні нормативно-правові аспекти. Так, на нашу думку, ключову роль у реалізації заходів запобігання військовим кримінальним правопорушенням, зокрема самовільному залишенню військової частини або місця служби, відіграє Військова служба правопорядку в Збройних Силах України (далі – ВСП ЗС України). Відповідно до статті 1 Закону України «Про Військову службу правопорядку в Збройних Силах України» Військова служба правопорядку є спеціальним правоохоронним формуванням у складі Збройних Сил України, яке призначене для забезпечення правопорядку і військової дисципліни серед військовослужбовців у місцях дислокації військових частин, у військових навчальних закладах, установах та організаціях, військових містечках, на вулицях і в громадських місцях. Крім того, основним призначенням цього формування відповідно до зазначеного Закону є саме запобігання кримінальним та іншим правопорушенням у Збройних Силах України та їх припинення. Водночас стаття 3 наведеного вище Закону визначає основні завдання ВСП ЗС України, першим з яких є саме виявлення причин, передумов і обставин кримінальних та інших правопорушень, учинених у військових частинах та на військових об'єктах, а також розшук осіб, які самовільно залишили військові частини або місця служби [5, с. 172].

Щодо напрямків спеціально-кримінологічного запобігання, то в такому випадку варто зазначити, що такі включають у себе широкий спектр стратегій та практичних дій, спрямованих на попередження таких порушень дисципліни та належного виконання обов'язків військової служби. З урахуванням

сучасних викликів і за допомогою аналізу впроваджених раніше заходів до конструкції, так би мовити, сучасних спеціально-кримінологічних заходів запобігання вчиненню військовослужбовцями злочину, передбаченого статтею 407 Кримінального кодексу України, можливо віднести:

1) патріотичне та професійне виховання, в основу яких будуть покладені розроблення і впровадження програм, спрямованих на зміцнення почуття гідності, відданості Батьківщині та розуміння важливості військової служби;

2) психологічну підтримку, зокрема створення механізмів психологічної підтримки для військовослужбовців, що сприяє запобіганню стресам і конфліктам у військовому середовищі;

3) соціальну адаптацію, тобто підтримку адаптації новобранців і військовослужбовців до військового середовища, зокрема шляхом тренінгів та консультацій, які мають здійснюватися інструкторами та досвідченими військовими психологами;

4) ефективний навчальний процес, який здебільшого стосується вищих військових навчальних закладів, проте не виключає можливості реалізації у військових частинах та полягає в забезпеченні якісної та систематичної підготовки військовослужбовців-курсантів, що сприяє зміцненню професійних навичок і дисципліни;

5) контроль і нагляд, основними завданнями яких є встановлення ефективних систем контролю за дотриманням дисципліни та правопорядку, а також виявлення можливих правопорушень, зокрема нестатутних взаємовідносин, які є основним детермінантом самовільного залишення військової частини або місця служби;

6) дисциплінарні процедури, в основі яких лежить розробка чітких правил дисципліни, санкцій та процедур вирішення конфліктних ситуацій з урахуванням вимог статутів Збройних Сил України;

7) правову освіту, а саме забезпечення військовослужбовців інформацією про їхні права й обов'язки, а також про кримінальну відповідальність за вчинення злочинів;

8) створення позитивного середовища шляхом формування військового колективу, сприятливого для розвитку доброчесності, солідарності та взаємодопомоги;

9) аналіз динаміки злочинності, який є ключовим у процесі здійснення спеціально-кримінологічних заходів запобігання та полягає у проведенні кримінологічних досліджень щодо динаміки і причин військових злочинів, що дають змогу адаптувати кримінологічну модель заходів запобігання [5, с. 175; 6, с. 333; 7, с. 700].

Отже, зважаючи на вищевикладене, до спеціально-кримінологічних заходів запобігання самовільному залишенню військової частини або місця служби з урахуванням сучасних викликів можливо включити, а в подальшому й застосувати такий комплекс, а саме: патріотичне та професійне виховання; психологічну підтримку; соціальну адаптацію, соціалізацію; ефективний навчальний процес; контроль та нагляд; дисциплінарні процедури; правову

освіченість; створення позитивного середовища; індивідуальний підхід та аналіз динаміки.

Список використаних джерел та літератури:

1. Касько Т. Ю. Кваліфікуючі ознаки дезертирства. *Актуальні проблеми держави і права.* – 2014. С. 532 – 537.
2. Ткаченко П. І. Особливий період як кваліфікуюча ознака самовільного залишення військової частини або місця служби в контексті кримінально-правової характеристики. *Актуальні проблеми юриспруденції та психології: матеріали III Всеукраїнської наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 30 листопада 2022 р.).* - Дніпро: ВНПЗ «ДГУ», 2022. С. 40 – 44.
3. Зелінський А. Ф. Кримінологія : курс лекцій. Харків, 1996. С. 260.
4. Голіна В. В. Попередження злочинності : конспект лекцій. Харків : Укр. юрид. акад., 1994. С. 68 – 71.
5. Ткаченко П. І. Спеціально-кримінологічні заходи запобігання самовільному залишенню військової частини або місця служби. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ.* № 3. ХНУВС – 2023. С. 169 – 179.
6. Ткаченко П. І. Спеціально-кримінологічні заходи запобігання самовільному залишенню військової частини або місця служби як напрям забезпечення національної безпеки та обороноздатності / П. І. Ткаченко // *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти* : матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 17 бер. 2023 р.). – Дніпро : ДДУВС, 2023. С. 330 – 333.
7. Ткаченко П. І. Кримінологічна характеристика особи військового злочинця, який самовільно залишив військову частину або місце служби. *Військові правопорушення та воєнні злочини: історія, теорія та практика.* С. 689 – 712.